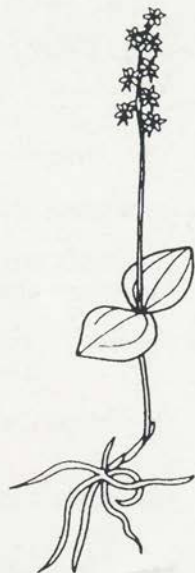
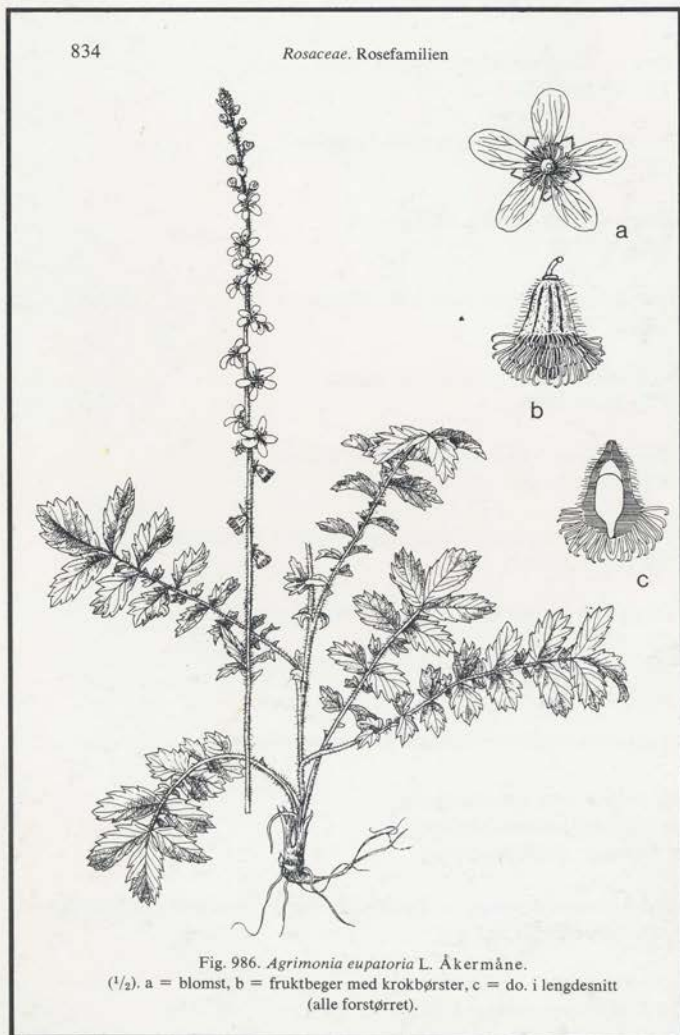

Listéra

1 - 2002

LISTERA - Tidsskrift for Telemark Botaniske Forening
(NBF, Telemarksavdelingen)
17. årgang, 2002, nummer 1

ADRESSER OG TELEFONER:

TELEMARK BOTANISKE FORENING, Postboks 25 Stridsklev, 3904 Porsgrunn
Postgirokonto:0530 3890647

Kasserer: Åse Halvorsen, Langerødvegen 4, 3719 Skien
Tlf.: 35 50 01 35

Styremedlem: Charlotte Bakke, Huldrevegen 3, 3924 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 27 01

Styremedlem: Esther Broch, Oscars gate 53, 3725 Skien
Tlf.: 35 53 05 86

Styremedlem: Bjørn Erik Halvorsen, Utsikten 4, 3911 Porsgrunn
Tlf.: 35 55 42 57

Styremedlem: Christian Kortner, Åfossmyra 5, 3731 Skien
Tlf.: 35 54 51 53

1. Varamedlem: Trond Risdal, Orionvegen 88, 3942 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 29 69

2. Varamedlem: Anne Vinorum, Raskenlundvegen 29, 3928 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 25 16

Floraatlas: Bjørn Erik Halvorsen, Utsikten 4, 3911 Porsgrunn
Tlf.: 35 55 42 57
Roger Halvorsen, Safirvegen 41, 3931 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 25 57

I redaksjonen:

Charlotte Bakke (e-post: kaa-ba@online.no)
Priscilla Hansen (e-post: peahans@online.no)
Liv Schiemann (e-post: lisc@frisurf.no)

Forsidebildet: Åkermåne *Agrimonia eupatoria*. En side fra *Norsk Flora* av Rolf Nordhagen.
1979. (Illustrasjon til s. 12)

Baksidebildet: Mann med kløvhest. Tegning av Erik Werenskiold, 1901.
Fra boka *Erik Werenskiold* av Leif Østby. 1977.

ISSN: 0801 - 9460

SKAL HILSE FRA FJELLET

Av Jon Østeng Hov

Skal hilse fra fjellet, jeg kommer med bud;
det lyste så herlig der inne.
På floene vogga myrduna brud,
mens vindene lekte så linne.

Det lét i kvar busk, det var slikt et kor,
og sang til mitt øre seg søkte.
Og rypa, min elskede, møtte mitt spor,
hvor sti langs med bekken seg krøkte.

Det glitret i stryket, det blinket i vak,
og gleden i brystet mitt bruste.
Over aurete botn storfisken rak,
mens fjellbrisen vasskorpa kruste.

Værhardt sto fjellbjørka, vindvridd og låg,
Men nevera trivelig smilte.
Og under dens lauvheng med glede jeg såg,
at villrenen stille seg kvilte.

Skal hilse fra fjellet – det evige land,
hvor moskus og jerven har bolig.
Min lengsel dit inn er blitt som en brann,
kun der får jeg fred og blir rolig.

Tegning (utsnitt) av Th. Kittelsen, 1884

FRA REDAKSJONEN

Det ligger en historie bak diktet på foregående side. Det var nemlig under TBFs opphold på Vauldalen fjellhotell i juli at det ble lest opp for oss av vertinnen før første middagen. Siden ble det andre dikt og historier om hennes familie og livet tidligere på Vauldalen. Vertskapet satser på å gi gjestene sine ekte fjellopplevelser og innsikt i og forståelse for livet til menneskene som bor der.

* * * *

Trenger vi egentlig naturen? Når spørsmålet stod der svart på hvitt, var min første tanke – ja, stiller man et dumt spørsmål, får man som kjent et likedan svar, særlig hvis det stilles til en forening som tar et ja-svar som gitt! Men spørsmålet forsvant ikke, og da får man forsøke seg på et svar.

Hva mener vi egentlig når vi snakker om naturen? I bredeste betydning, er den alt som ikke er menneskeskapt – luften vi puster, havet med sine skapninger, landjorden med dyrkbar mark og frodig skog, fjellet med sine malmer og mineraler. Den er jorden vi lever på, vår biotop, den eneste vi

kan vente å ha i overskuelig fremtid. På dette, det mest elementære plan, er det en selvfølge at vi ikke kan leve uten naturen.

Men på det psykiske planet trenger vi den også. Våre liv er for ofte preget av larm og hjemsoekt av tidspress, og iblant må vi ut i marken, opp i fjellet eller inn i skogen for å finne stillhet og ro før påkjennningene vokser oss over hodet.

Vi i Norge er velsignet med naturområder innen rekkevidde. Tar vi vare på dem? Heldigvis finnes det mange som reagerer når naturverdier er i fare, og oppnår i det minste å rette vår oppmerksomhet mot det som er i ferd med å skje. I vår forening er det mange engasjerte mennesker, og det er vi glade for. I dagens verden, hvor menneskeskapt redsel og avsky råder, er det dess viktigere ikke å miste av syne hva naturen betyr for oss. Vi trenger den mer enn noensinne for å få ro og tid til å høre på stemmen inne i oss som spør:

„Hvem er vi egentlig?
Og hvor vil vi hen?”

P. H.

NY POSTADRESSE!

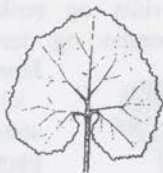
Postkontoret på Stridsklev, der TBF hittil har hatt sin postboks, ble nedlagt i august. Vi fikk derfor tildelt ny boks i Post i Butikk hos Kiwi Stridsklev like i nærheten. Dette har medført at postadressen er forandret, og den er nå:

Telemark Botaniske Forening
Postboks 25 Stridsklev
3904 Porsgrunn

NYFUNN:

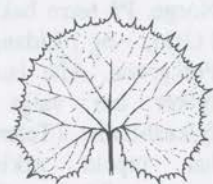
Hvitpestrot, ny for Telemark

Hvitpestrot. I Skien har vi en del forekomster av legepestrot, *Petasites hybridus*, hvor denne ser ut til å bres seg. På en veiskråning vest i byen har vi en tid kjent til en bestand av denne sammen med japanpestrot, *Petasites japonicus*. I vår oppdaget imidlertid Christian Kortner nederst på samme veiskråning et par eksem-

plarer av en pestrot som skilte seg klart ut ved sin hvite farge. Dette viste seg å være hannplanter av hvitpestrot,

Petasites albus. Så vidt vi vet er ikke denne tidligere kjent fra våre kanter.

Kjell T.

Bildet nedenfor er tatt av Kjell Thowsen våren 2001.

TRUET I 50 ÅR VAKKER, SJELDEN PLANTE I PORSGRUNN. TRUET, - UTEN VERN¹

Bakkeklover, en staselig, hvit-blomstrende kløver vokser kun to steder i Norge. På tørre bakker på Hovedøya i Oslo, – og i Eidanger i Porsgrunn. Alle landets fylker har valgt sin fylkesblomst (Telemark har utpekt orkidéen søstermarihånd). Oslo, stolt av sin spesialitet, har valgt bakkeklover. Inger Gjærevoll utga i 1999 boken „Norges fylkesblomster”. Hun har i boken nevnt at vi også har den her i Eidanger. Vi som bor her bør, likesom Oslo-folk, glede oss over den, verne den og være kry av den.

I år er det 50 år siden ingeniør Nils Eriksen, far til ing. Karl Sigurd Eriksen, Langesund, aktivt medlem av Telemark Botaniske Forening i dag, fant fire eksemplarer av bakkeklover i kanten av riksveien ved Eidanger stasjon. Funnet ble publisert i *Blyttia*, Norsk Botanisk Forenings tidsskrift nr. 1/1952. Over 20 år senere ble arten gjenfunnet av, – den gang botanikkstudent, Jørn Erik Bjørndalen. Da var TBF stiftet, og fikk rapport om funnet. Flere år senere ble

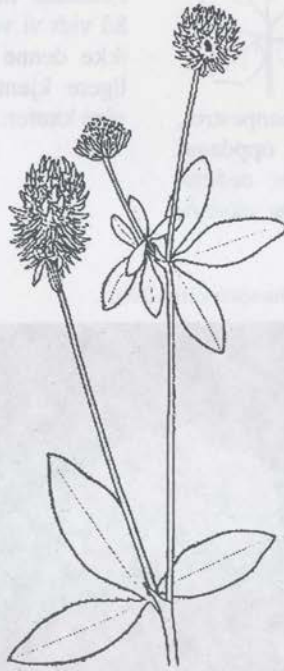
store terrenginngrep gjort. Veien ble utvidet og senket under jernbanesporene, og den opprinnelige forekomsten ble ødelagt.

Vi i TBF hadde konstatert at den flotte planten innen da hadde formert seg inn i noen grønne felt i det ellers sandige terrenget. Det er fortsatt betydelig aktivitet i området, selv om persontrafikken på NSB er opphørt. De få feltene med vegetasjon ble enten valset ned eller brakket og beplantet.

I dag gjenstår en rabatt, – kall det villeng, hvor kløveren årlig blomstrer.

Men: Trafikk, vei, brakker og parkering: Det er mange trusler, hvem skal verne skatten??

Vi har arrangert befaring der noen sommere for å søke avklart eiendomsforhold. Vi har senere fått den oppfatning at rabatten ligger innenfor NSB Eiendoms ansvar. Både Jernbanens representant som var til stede, og senere Porsgrunn Kommune, Statens Veivesen og Fylkets Miljøvernnavdeling var enige i at vern er nødvendig og også enkelt å

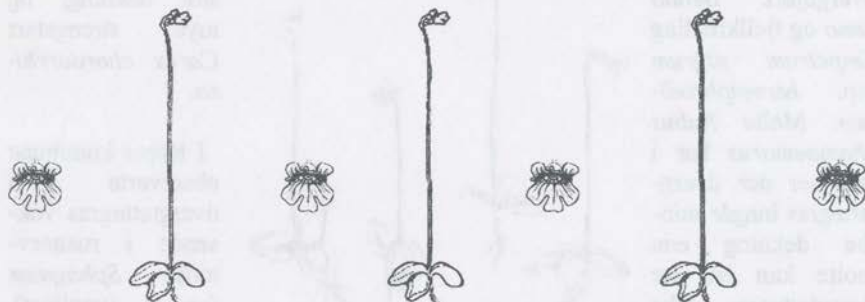
¹ Denne artikkelen stod høsten 2001 i *Ordet Fritt, Varden*.

arrangere, men det er ikke fra noen av partene tatt noe initiativ.

Telemark Botaniske Forening sendte i oktober 2001 en henvendelse til NSB Eiendom, med kopi til Fylket, Kommunen og Veivesenet.

I vår tid er det en plikt å vise ansvar for en vakker art, som så vidt har fotfeste i landet vårt. Gleden og stoltheten over en flott og sjelden plante i nærmiljøet vil vi gjerne dele med mange andre. Likeså tiltroen til NSBs miljø- og publikumsprofil.

Øyvind Skauli

DVERGTETTEGRAS *Pinguicula villosa* VOKSER IKKE BARE I TORVMOSETUER. BESKRIVELSE AV MILJØ OMKRING DVERGTETTEGRAS I TRE MYRER I RØROS.

Av Kåre Homble og Bjørn Erik Halvorsen

Telemark Botaniske Forening var i Røros kommune på ukesturen i juli 2001 og bodde på Vauldalen Fjellhotell. Det ble en tur rik på opplevelser, både kulturelt og botanisk. En av opplevelsene som vakte stor begeistring var funnet av blomstrende **dvergtettegras** *Pinguicula villosa*.

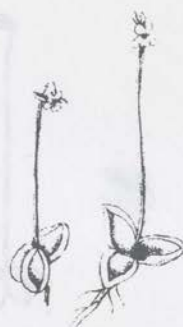
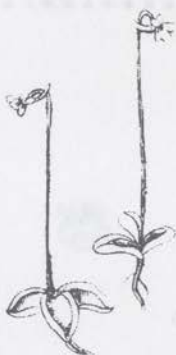

Fra Nordhagen.

Den uanselige arten var vanskelig å oppdage, men da vi først fikk øye på den, fant vi ut at den ikke kunne være sjelden i Røros kommune.

I Skandinavia er dvergtettegras en nordøstlig art og er kjent vesentlig for å vokse i tuer på fattigmyr i fjellskogen, oftest blant rusttorvmose *Sphagnum fuscum* i rismyr (fra Red.: myr med lavvokst vegetasjon, bl.a. krekling, røsslyng og dvergbjørk). Noen vegetasjonsbeskrivelser fra fjellområdene i Sør-Norge viser også dette:

Nordhagen (1943, s. 533) har i sin vegetasjonsbeskrivelse fra Sikkilsdalen dvergtettegras som en av skilleartene for rismyr mot rishei, og i åtte vegetasjonsanalyser fra myr ved Nedre Sikkilsdalsvatnet (995 moh.) inngår dvergtettegras i subalpin rismyr (*Empetrum hermaphroditum*-*Betula nana*-*Sphagnum fuscum*-sosiasjon) dominert av rusttorvmose *Sphagnum fuscum*, dvergbjørk *Betula nana* og fjellkrekling *Empetrum nigrum* ssp. *hermaphroditum*. Mange *Rubus chamaemorus* har i analyser der dvergtettegras inngår mindre dekning enn mange kan ha der dvergtettegras ikke vokser. (Se illustrasjon fig. 184, s. 536 i nevnte avhandling.) (Fra Red.: Her gjengitt i midten av denne siden og nederst på foregående side.)

Dahl (1956, s. 242) har i sin vegetasjonsbeskrivelse fra Rondane dvergtettegras i en analyse fra Høvringen, 990 moh., der den vokser i rismyr (*Betuleto-Sphagnetum fuscae*) dominert av rusttorvmose *Sphagnum fuscum* i bunnsjiktet, men der også klubbetorvmose *Sphagnum angustifolium* og furutorvmose/tvaretorvmose *S. capillifolium*/*S. russowii* (disse artene kan være vanskelige å skille opp mot fjellet) har stor dekning.

Men i sin beskrivelse av vegetasjonen i Sylene (1928, s. 272) har

Nordhagen med dvergtettegras som sjelden forekomst i en analyse (fra myr sør for Nedalen gård i Tydal), i intermediær blandingsrismyr (*Sphagnum angustifolium*-*russowii*-medium-reiche gemischte Zwergstrauch-Ass.), der tvaretorvmose *Sphagnum russowii* dominerer i bunnsjiktet, men der det også inngår rosetorvmose *S. warnstorffii* og kjøttorvmose *S. magellanicum* med stor dekning, og mye strengstarr *Carex chordorrhiza*.

I Røros kommune observerte vi dvergtettegras voksende i rusttorvmose *Sphagnum fuscum* (vanligst), rosetorvmose *S.*

warnstorffii, klubbetorvmose *S. angustifolium*, furutorvmose *S. capillifolium*, såtesigd *Dicranum elongatum* og myrmuslingmose *Mylia anomala*. Det kunne være ganske tett feltsjikt av dvergbjørk *Betula nana* og røsslyng *Calluna vulgaris*, og ganske mye fjellkrekling *Empetrum nigrum* ssp. *hermaphroditum*. Derimot fant vi ikke dvergtettegras der det var stor dekning av mange *Rubus chamaemorus*. På hver av de tre myrene vi besøkte noterte vi følgeplantene til dvergtettegras på fem voksesteder der det innenfor ca. 1/4 m² vokste minst fem planter av dvergtettegras: i blomst, i frukt eller bare rosetter. Resultatene er samlet i en tabell (se lenger nede på s. 8).

Vi la ellers merke til at det nok er på tuene dominert av rusttorvmose, vi finner flest rosetter av dvergtettegras, men at den blomstret og fruktifiserte især på lågere tuenivå og i fastmatter. Individene som fortsatt blomstret da vi var i Røros, sto godt beskyttet ved tuene, og især mot kantene av myrene.

Lokalitetene var:

1. Voksested 1-5. UTM-koordinat (WGS84) 33V UK 480 469. Oppsøkt 19.07.01. Myr på SV-sida av merket sti mellom Volldalen (ved RV31) og Rutrøsa grenserøys; N for Rutjønnan, 910 moh. Myra er åpen med fattig vegetasjon, våt og starrdominert i SØ, med mer innslag av tuer i NV, og med et sig mot SØ langs V-kanten. Dvergtettegras vokste især i området med torvmosetuer langs V-kanten. Merk at dvergtettegras vokste sammen med både småtveblad *Listera cordata* (1) og vanlig tettegras *Pinguicula vulgaris* (4 og 5). Voksested 4 hadde ca. 20 planter av dvergtettegras.

2. Voksested 6-10. UTM-koordinat (WGS84) 32V PQ 420 436. Oppsøkt 20.07.01. Myr VNV for Røragen gard, N for RV31, 695 moh. Myra er

åpen bakkemyr med rikmyrvegetasjon, stedvis kildepåvirket og med gjennomløpende bekk mot SØ, som ender i Røragens NV-ende. Stedvis forekommer, især mot myrkanten, tuer med torvmoser og ris. Dvergtettegras vokste på og ved disse tuene, og ofte sammen med rikmyrsarter.

3. Voksested 11-15. UTM-koordinat (WGS84) 32V PQ 435 428). Oppsøkt 19.07.01. Myr på N-sida av Røragen, 675 moh. I N er det rik bakkemyr med kildepåvirkninger fra tresatt kant, i S mot vatnet er det rismyr (mest nedbørsmyr) med spredt småfuru, der dvergtettegras vokste „overalt”, og slik vi er vant til fra litteraturen.

Bemerkninger til tabellen (se side 8): «D» betyr at arten var mer eller mindre dominerende, «+» at den var til stede. Funn av levermoser av slekten glefsemoser *Cephalozia* er ikke artsbestemt, og små levermoser kan også være oversett.

Litteratur:

- Dahl, E. (1956): „Rondane. Mountain vegetation in South Norway and its Relation to the Environment”. *Skr. Norske Vidensk.-Akad. I. Mat.-naturv. Kl. 1956* Nr. 3.
- Nordhagen, R. (1928): „Die Vegetation und Flora des Sylenegebietes. I. Die Vegetation”. *Skr. Norske Vidensk.-Akad. I. Mat.-naturv. Kl. 1927* Nr. 1.
- Nordhagen, R. (1943): „Sikilsdalen og Norges fjellbeiter. En plantesosiologisk monografi”. *Bergens Museums Skrifter* Nr. 22.

FRA PUSSIGHETENE I FLORA GRENMARENSIS: „EN SJØMANDS KØIMADRAS”!

Av Roger Halvorsen

Antropochore arter (fra Red.: arter spredt ved hjelp av mennesker) spres på så mange vis. En av de mest originale er nevnt hos Dyring i *Flora grenmarenensis* (1911).

Russekål *Bunias orientalis* L. er av Elven i Lid (1994) omtalt slik: „Innført kring 1800 – 1810 og spreier seg raskt. Ugras på eng, vegkantar og skrotemark.”

Russekål. Tegning av Kaj Beckman. Fra H. Hforth, *Blomstervandringer*.

Lokalt er arten vanlig mange steder på Østlandet, ikke minst i deler av Telemark. På Dyrings tid, det vil si da *Flora grenmarenensis* utkom, var arten

Litteratur

- Dyring, J. 1911. „Flora grenmarenensis”. *Nyt Mag. for Naturvidenskabene*, b.49, h. II, III. Kristiania.
Lid, J. & D. 1994. *Norsk flora*, 6. utg. v/Reidar Elven. Oslo.

kjent fra Valberg ved Kragerø hvor den var samlet på ballast, fra Helgeroa, Herre, Porsgrunn og – som Dyring skriver – „Skien ... f. eks. i stor mængde ved Follestad, hvor den etter sigende skal være indført ved indholdet af en hjemkommen sjømands køimadrass.”

Jeg er ikke sikker på at det er hold i Dyrings antagelser om denne sjømannsmadrassen, men umulig er det ikke. I botanikkens historie kjenner vi til flere slike pussige innvandringsveier. Ikke minst beretter Torbjørn Alm i *Blyttia* ved flere anledninger om krigsspredte arter i Finnmark.

Nå har de aller fleste forekomstene av russekål i Telemark sannsynligvis sitt opphav i ballastimport, dog med unntak av forekomstene på mølla og siloanlegga i Skien og den nærmeste omegnen. Forekomstene er trolig enten hva vi kan kalle „primær-lokaliteter”, det vil si det stedet hvor de først kom inn med ballast (eller ved kornimport) eller „sekundær-lokaliteter”, det vil si voksesteder hvor arten er kommet inn ved flytting av jord og lignende.

Men „indført ved indholdet af en hjemkommen sjømands køimadrass”, nei, den antagelsen er mer en kuriositet enn en antagelse med hold i. Men artig? Ja, bevares!

MED PRÅM I KRAGERØSKJÆRGÅRDEN. EN SOMMERRAPSODI I JAKTEN PÅ BLOMSTERGLEDER.

Av Roger Halvorsen

Kragerø har sin sjarm og sin utrolige flora. Skjærgården utafor er ikke noe unntak.

En seinvårsdag ringte Svein fra Farsjø og fortalte om sine siste opplevelser i Floras rike. Lenge før han hadde snakka ferdig, kjentes små rykninger som begynnelsen på skjelvetoktene. Jeg kjente de siste rester av vinterens floraabstinens rykke i sjela. Det kjentes ut som om opplevelsene måtte gis intravenøst om man skulle komme over sjokket. Det lød som eventyr med sannhet i alt det Svein serverte over telefonen. Det var langt fram til en mulig tur til Kragerø. Gjøremål på gjøremål sperret veien mot lykken. Det hele

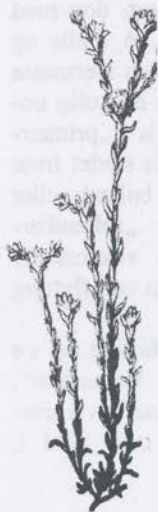
toppet seg med en „sannsynlig” **gaffellurt**, *Logfia minima*. Jeg sprang til nedtegnelsene fra muséet. Ikke sett siden 1922! Elvens Lid-utgave var enda verre: „– og kanskje berre årvisst i VA Søgne”.

Så opprørt dagen! En dag i juli ringte Svein og lurte på om det passa. En hel søndag. Faren for trafikk-kork på E18 fra Kragerø var overhengende, men pytt

au, jeg kunne alltid kjøre hjem om Drangedal. Vi avtalte å møtes i Tallakshavn, nærmest på hellig ballastgrunn, for så samtidig å roe den verste abstinensen.

Ved hjelp av en gammel trivelig trekogg dro vi utover i retning Berøy og Skåtøysundet. En nærmest tett bensinledning kostet oss to timer av dagen med stopp i stort antall. Vi rakk innom lokaliteten med hybridene av **kryptepperot** og **krypmure** (*Potentilla anglica x reptans*) på Berøy, sannsynligvis den eneste eksisterende i Norge, og tilbake til Øya i Kragerø før vi blei slepa inn igjen til Tallakshavn av en pråm med påhenger.

Vi fikk låne pråmmen og fór ut igjen. Med noen få timentere med fribord, sto pråmmen seg godt mot bølger fra både fartsvidundere og Naus-ferga. Vi dro inn Skåtøysundet i fin bør, passerte flotte tuster av **strandrisp**, *Limonium humile* på odden av Kjelsøya før vi svingte inn mellom Rytterholmene og Skåtøy med mer strandrisp og vissheten om at **vipestarren**, *Carex exstensa*, fortsatt finnes i ei lita strandeng her.

Gaffellurt.
Fra Fægri,
Norges Planter.

Strandrisp. Fra Lid.

En har ikke hastverk i en pråm med en 6-hester bakpå, slik andre sommergjester har, de som synes sommeren skal omgjøres i fartssekunder. Litt pinlig er det riktignok når vi cruiser i noen få knop nær land med kikkert i handa og blir misforstått av hytteboere med manglende påkledning. Det er ikke lett å leite med kikkert etter strandrisp og annet grønt i skjærgården når altfor lettantrukne og solhungrige turister velter seg på svaberga. Man blir ikke alltid like stø på handa heller før håndklær finnes fram og dekker det nødvendigste. Og hvilke blick en får!!

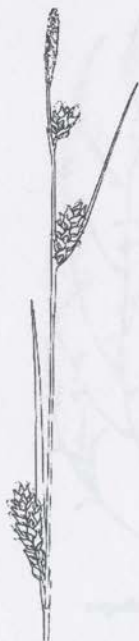
Sola skinte, og det var deilig å være til på tross av forstyrrende solhungrige elementer. Men vi kom oss uskadd forbi de lokale utgavene av Skylla og Charybdis.

Da vi seilte inn med vår pråm gjennom sundet mellom Oterøy, turens egentlige mål, og Schweigaardsholmen og forbi Orholmen, glapp det imidlertid litt. „Nei, nå har vi kjørt forbi!” sukket Svein. Det hele skyldtes bare utkikken etter båer, den grønne frodigheten og spennende små strandenger.

Vi snudde på femøringen som bare en pråm kan, og entret i land. Pråmmen ble fortøyd etter alle gamle regler. „Her er den!” ropte Svein etter noen øyeblikk der han fór opp over hyllene blant **blodstorkenebb**, *Geranium sanguineum*, og annet. At en skulle vederfares å se slikt på norsk jord! Hyllene sto fulle av småvokste og spede eksemplarer av en umiskjennelig ullurt: *Logfia minima*! Der, i eventyret, var den første tanken

som slo meg: „Det er underlig at botanikere av den ærverdige typen tar for seg slektsnavnet *Filago*, bytter om på bokstavene og lager et nytt navn for slekta: *Logfia*.” Men så seig det over meg en rus av glede. Vi fotograferte og fotograferte, sukket og jublet, og telte opp anslagsvis 400 eksemplarer. Det ble som en nattverdsstund der vi etterpå drakk kaffe og tok nista fram. Over sjøen lå solglimmeret som gull over Soria Moria.

Så hadde vi tid til å bruke øynene litt bedre. Sannelig satt vi ikke nesten oppe i en søt bestand av **puseblom**, *Anagallis minima*, før kalt *Centunculus minimus*. Så dukket det opp masser av **sylarve**, *Sagina subulata*, i flott blomstring. I kanten mot vannet sto tuer med både **grisnestarr**, *Carex distans*, og **knortestarr**, *Carex otrubae*. Og klokka var bare så vidt passert ett.

Grisnestarr. Tegning fra Lid.

Knortestarr. Tegning fra Lid.

Vi karra oss opp i pråmmen og la veien ut Arøysundet hvor vi fikk filosofert over den gamle angivelsen av *Logfia* der. Mellom Buholmen og Geitholmen fikk galskapen utløp for enkelte. At det kjøres fort av båtfolket er en ting, at det kjøres så fort i smale sund er galskap. For oss to i pråmmen løp ikke dagen fra noen. Vi passerte det smaleste i fin stil og så strandrisp både her og der.

Etter en frisk tur over Oterøyfjorden gikk veien inn mellom Rytterholmene. Her i en liten trang poll lå storseilerne med master som om de skulle til himmels. Da vi svingte inn i pollen og gjorde et ekstra slag rundt for å beundre en nydelig forekomst av **asparges**, *Asparagus officinalis*, med

Asparges. Tegning fra Nordhagen.

innramming av strandrisp, fikk vi blikka på oss. „Her blant oss storseilere passer pråmmer med 6-hestere ikke inn.” Vi listet oss ut og rundt Kjelsøyodden og Sauøya før vi bega oss Skåtøysund i vold.

Ved Store Kirkeholmen var det slutt på bensinen. Vi rodde inn til holmen for å se etter ballast, men det ble dårlig resultat. Imidlertid fikk vi begge se Store Kirkeholmen fra toppen. En ny opplevelse for oss begge. Vi rodde i land i Tallakshavn med smil og sol-svidde rygger.

Vi rakk også et sveip nedom den gamle utskipningsplassen for rutil og jernglans øst for Rekevika. Her fant vi igjen **kranssalvia**, *Salvia verticillata*, som nå var blitt to eller tre eksemplarer. (Se også artikkelen på s. 13.) Dessuten sto det en fin liten bestand av storvokst **bendelløk**, *Allium scorodoprasum*, og lyste i krattet. Og sjelden har vel noen av oss opplevd å se så mye **åkermåne**, *Agrimonia eupatoria*, som her. Det var bare å gi seg over.

Fra toppen utenfor de gamle gruvene er utsikten utover Kragerø og skjærgården bare fantastisk!

Jeg var svett, varm og lykkelig over å ha så trivelig reisefølge i Floras rike som denne dagen. Og i tillegg lekset Svein opp et utall lokaliteter jeg gleder meg til å se ved neste anledning.

Det er godt å være telemarking i Kragerø!

PERLER I TELEMARKSFLORAEN: KRANSSALVIE *Salvia verticillata* L.

Av Roger Halvorsen

Innledning

Slekta salvie *Salvia* L. er ikke representert med så mange arter i telemarksfloraen. Bare tre arter er kjent herfra: **kranssalvie** *Salvia verticillata* L., **tesalvie** *S. officinalis* L. og **steppesalvie** *S. nemorosa* L. Tesalvie er funnet i Kragerø, og steppesalvie er funnet ved siloen i Skien, mens kranssalvie er funnet på seks lokaliteter i Telemark. (Se lenger nede!)

Elven (1994) skriver at kranssalvie (se tegning til høyre, fra Lid) fra først av er innført som ballastplante og seinere er kommet inn ved kornmøller (og siloanlegg). Voksestedene angis imidlertid som „vegkantar, hønsegardar og skrotemark”. „Skrotemark” omfatter altså både ballast og mølleområder. Han skriver videre at det foreligger få funn i seinere tid, men at den er „bufast” i alle fall i Oslo og Asker. Her er det nok sannsynligvis falt ut opplysninger om lokaliteten ved Bølesiloen i Skien, en lokalitet der arten har holdt seg helt siden Dyrings og Hartvig Johnsens dager. Johnsen står angitt

som finner for arten i Skien. Hos Dyring står tre funnsteder oppført:

- 1) Tåtøy ved Kragerø hvor Elvira Natvig fant den som ny for Telemark så tidlig som i 1879. (Se lenger nede!)
- 2) Ved „den gamle gjærfabrikken” i Porsgrunn hvor Johan Dyring samlet den allerede i 1900. Dyring bemerker da også i sin „*Flora grenmarenensis*” (1911) at arten har holdt seg på stedet i mange år.
- 3) Ved siloen på Bøleveien i Skien hvor Johnsen samlet den første gangen i 1909. Dyring angir voksestedene til å være „beboede og dyrkede steder”.

Andre voksesteder i Telemark fylke

Av Jan Erik Eriksen ved Botanisk museum i Oslo og Solfrid Hjelmtveit ved Botanisk museum i Bergen har jeg fått opplysninger om hvilke belegg fra Telemark fylke som ligger i samlingene på disse to museene.

I Oslo ligger det fire belegg fra siloen på Bøleveien, ett fra Follestad jernbanestasjon i Skien, innsamlet av Olaf Svendsen i 1962, og endelig et belegg som er en sannsynlig kranssalvie fra Marienlyst i Kragerø, et funn som ble gjort av Johan Tideman Ruud i 1915.

I Bergen ligger ovennevnte belegg fra gjærfabrikken i Porsgrunn. I tillegg til dette opplyser Erik Ljungstrand, Göteborg, at det også

finnes et belegg fra Telemark ved Botanisk museum i Göteborg. Det dreier seg om funnet fra Tåtøy i Kragerø. (Se lenger nede!)

Nytt voksested i Telemark

Det sjette og foreløpig siste funnet ble gjort av Svein Isaksen, Farsjø i Kragerø. Han fant for noen år siden kranssalvie på en ny lokalitet, like øst for Rekevika, mellom Rørvik og utløpet av Kammerfosselva. Der ble det i flere år etter hverandre funnet bare ett blomstrende skudd ved den gamle utskipningskaia til jernglansgruva oppe i Storkollen. Først sommeren 2000 ble det funnet to blomstrende skudd.

Hvordan har kranssalvie kommet til Telemark?

La oss så se litt på de seks kjente funnstedene for kranssalvie i Telemark og hvordan de kan ha kommet dit.

KRAGERØ

Det eldste kjente telemarksfunnet er som nevnt fra 1879. På arket er det festet to etiketter, en opprinnelig, håndskrevet av Edvard Ellingsen og en maskinskrevet som er gjort i Göteborg. På Ellingsens etikett er det ikke tatt med noe navn på noen annen finner. Erik Ljungstrand i Göteborg opplyser (pers. medd.) at Carl Blom ved museet i Göteborg seinere har føyd til navnet Elvira Natvig som finner, antageligvis etter at Ellingsen har opplyst om dette. På Ellingsens etikett står det at arten er „*Fundet i en Eng*”. På den maskinskrevne etiketten er det anført at funnstedet er

„*i en kunstig Eng*”, og at belegget er kontrollbestemt av Axel Blytt.

Elvira Natvig var født i Kragerø i 1862 av foreldrene Anton Christian Natvig, som var både konsul og skipsreder, og hustru Thona Dorothea f. Hammer. De var begge fra Arendal. Elvira var nesten 17 år da hun samlet kranssalvie på Tåtøy. Det er ikke usannsynlig at hennes familie hadde forbindelse med familien som eide herregården på Tåtøy på den tida. Edvard Ellingsen hadde også sin tilknytning til Tåtøy gjennom familien Bonnevie som bodde i Orebukten på Tåtøy. (Han var fadder til barn i Bonnevies familie). Orebukten ligger ikke langt unna Stensund på Tåtøy. Her er det funnet en rekke sjeldne planter, bl.a. på ballast.

Ellingsen var utdannet som ingeniør ved Calmerske Sløidskolan i Göteborg i 1876. Han ble ansatt som lærer i Kragerø i 1878, og det er ikke usannsynlig at han etterhvert ble kjent som en plantekyndig lærer. Det at frk. Natvig etter all sannsynlighet har funnet en planteart som ikke var kjent for henne, har ført til kontakt med den plantekyndige Ellingsen, er vel rimelig å anta. Hun kan muligens ha hatt Ellingsen som lærer, eller det kan være allment kjent at han hadde gode kunnskaper om planter, og dermed var det naturlig å spørre han om hvilken art dette dreide seg om. Det kan også tenkes at familien Natvig på et eller annet vis kjente familien Bonnevie på Tåtøy.

Arten er altså funnet i en eng, noe som kan tyde på at den er innkommet med grasfrø på et eller annet vis. Hvor på Tåtøy arten nøyaktig er

funnet, vites ikke, men det er ikke usannsynlig at den kan være funnet ved Herregården og der kommet inn i forbindelse med bruk av utenlandsk grasfrø. Flere av hagene og parkanlegga ved rikmannsgårder og herskaps hus i Kragerø er anlagt av innleide svenske gartnere, og bruken av utenlandske frøblandinger har vært påtakelig. Det har ført til at det er funnet flere arter med samme „innvandringsvei” til Norge, slike som parkrapp *Poa chaixii* og hvitfrytle *Luzula luzuloides*. Disse er også funnet ved herregården på Tåtøy. Det er også mulig at kranssalvie er blitt funnet ved Stensund, som nevnt ovenfor.

Nå er det imidlertid også kjent at det ved flere av disse hageanlegga i Kragerø er brukt ballastjord som fyllmasse og plenjord. Derfor kan godt kranssalvie være spredd gjennom gammel ballastmasse. Kranssalvie er ofte funnet i forbindelse med at ballast er tatt i land, bl.a. ved Øra i Fredrikstad hvor Hartvig Johnsen samlet den i 1905.

Funnet på Marienlyst i Kragerø er som nevnt gjort av Johan Tidemand Ruud i 1915. Ruud var i sin tid en betydelig bidragsyter til *Flora gren-marensis* med mange flotte funn i området. Hans innsamling lå fra først av i herbariet som en ubestemt salvieart *Salvia sp.*, men er seinere blitt bestemt til kranssalvie. Hvem som har gjort denne bestemmelsen er ikke kjent. Marienlyst ligger ved nåværende Kragerø kombinerte helseinstitusjon. Eiendommen var i sin tid det gamle sykehuset i Kragerø.

Før dette ble bygget, lå den gamle Rømerverven her, et gammelt skipsverft, og det er vel ikke usannsynlig at kranssalvie kan ha kommet via ballast til verftet.

På voksestedet ved Rekevika (funnet av Svein Isaksen, se lenger oppe) er det mest sannsynlig at arten er kommet inn med ballast. Det er ut fra annen vegetasjon og beliggenhet ikke noen grunn til å tro at det her er sådd ut noen grasblandinger. Voksestedet ligger i umiddelbar nærhet til det gamle utskipningsanlegget til de gamle gruvene lenger oppe i åsen. Imidlertid lå det tidligere en bygning nede ved brygga, så derfor er det også en mulighet for at det kan være rester etter gammel dyrking.

PORSGRUNN

Den gamle gjærfabrikken i Porsgrunn lå i det bygget som i dag huser Odd Fellow-losjen. Her ble kranssalvie *Salvia verticillata* samlet av Dyring første gangen i 1900. Om den er samlet av andre på stedet før dette, vites ikke.

Flere steder langs elvebredden på Østsida i Porsgrunn, fra Frednes til langt opp mot Osebakken, er det tatt i land ballast, noe som tydelig går fram av både gamle bilder og forekomster av ballastflint. Det er en kjent sak fra mange steder rundt om i landet at man fritt kunne hente ballastmasse til for eksempel utfylling i privathager. Det er ikke usannsynlig at kranssalvie kan være spredd med ballastmasse fra de stedene hvor den ble tatt i land i Porsgrunn. Massene ble så seinere flyttet på.

SKIEN

Første funnet av kranssalvie på siloen ved Bøleveien i Skien ble gjort av Hartvig Johnsen i 1909. Arten er så samlet der flere ganger seinere. Blant annet angir Jørn Erik Bjørndalen (1971) at arten dukka opp etter gravearbeider oppe på platået ved siloen i 1970. Bjørndalen skriver at han i 1969 bare fant et eksemplar oppe på platået. Imidlertid vokser det kranssalvie mange steder i skrenten bak siloen, og arten må sies å kunne ha en levedyktig bestand på denne lokaliteten. Jeg har selv samlet eller registrert arten hver gang jeg har besøkt Bølesiloen (nesten årlig) siden tidlig på 1970-tallet.

Ved siloanlegget i Skien er det sannsynlig at arten er kommet inn under den såkalte „Svartehavsperioden“, dvs. den tida da mye av kornet til Norge ble importert fra Svartehavet. Den russiske revolusjonen satte en stopper for kjøp av svartehavskorn.

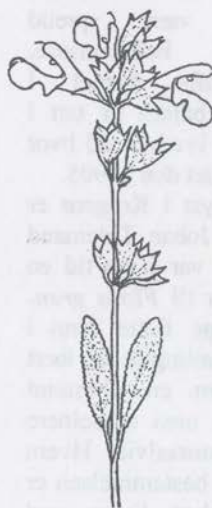
I 1962 samlet Olaf Svendsen kranssalvie på Follestad jernbanestasjon i Skien. Der vokste den oppe ved plattformen. Ved jernbanen på Follestad er det funnet en rekke mer eller mindre uvanlige planter. Bl.a. har Olaf Svendsen samlet kronvikke *Securigera varia* (= *Coronilla varia*) i bergveggen tvers over jernbanelinja fra perrongen. Også russekål *Bunias orientalis* ble funnet ved Follestad hvor bl.a. R. E. Fridtz samlet den i 1873.

Funna av kronvikke og kranssalvie kan knyttes til aktiviteten ved kornsiloen på Bøleveien, for eksempel ved transport av korn på

jernbanen, men det kan også være muligheter for andre spredningsveier. For eksempel nevner Dyring at russekål „etter sigende skal være indført ved innholdet af en hjemkommen sjømands køimadras“. Follestad ligger heller ikke langt unna Langbryggene i Skien. Der ble det tatt i land noe ballast i seilskuteperioden, og det er mulig å tenke seg spredning ved at ballast ble brukt som fyllmasse ved Follestad.

Litt om utseende og opprinnelsessted

Slekta *Salvia* hører til de leppeblomstrede *Lamiaceae* og har på verdensbasis cirka 700 arter, hvorav mange er å finne i Europa, særlig rundt Middelhavet. De er gjerne flerårige urter eller dvergbusker.

Tesalvie *S. officinalis* (se tegning til venstre, fra Lid) brukes som te og krydderplante, mens flere andre arter brukes som prydplanter.

Blomstene sitter i kranser i hjørnet av små støtteblad, og hos våre arter er blomstene fiolette eller blå.

Hos kranssalvie *S. verticillata* har stengelen myke hår og kjertler. Disse kan sies å være „sittende“, dvs. at det ikke er snakk om riktige kjertelhår. Begeret er forholdsvis lite, 6-7 mm langt, og

krona er heller ikke særlig stor, ca. 8-10 mm. Begeret er som oftest tydelig mørkt purpurrødt, og filthåra med kjertler. Det som skiller kranssalvie klarest fra de øvrige norske artene, er bladformen. Bladene er tydelig hjerteforma med grove tenner, og de nedre bladene er ofte utstyrt med et par små finner. Kranssalvie er en art som opprinnelig stammer fra Sør- og Øst-Europa og Vest-Asia.

Takk

Takk til Erik Ljungstrand for hjelp med opplysninger ved herbariet i Göteborg, takk til Jan Erik Eriksen

ved museet i Oslo og til Solfrid Hjelmtveit for hennes opplysninger. Takk også til Olaf Svendsen for opplysninger om hans funn på Follestad.

Litteratur

- Bjørndalen, J.E. 1971. „Møllefloraen ved Skien”. *Blyttia* 29, s. 99-108. Oslo.
 Dyring, J. 1911. „Flora grenmarensis”. *Nyt Mag. for Naturvidenskabene*, b. 49, h. II, III. Kristiania.
 Lid, J. & D. 1994. *Norsk flora*, 6. utg. v/Reidar Elven. Oslo.

Tegning av Otto Authen, 1990. Fra heftet „Kyststien, utgitt av Larvik kommune, kulturetaten -1991”.

MOLTE *Rubus chamaemorus*

Tekst og teikning av Sigrid Nordskog¹

Det var ein sommar vi hadde vitjing av vener frå Sveits. Ein dag dei kom att frå ein skogstur, hadde dei med seg ein merkeleg plante dei aldri før hadde sett. For at vi lettare skulle kunne hjelpe dei til å finne ut av kva

det var, hadde dei teke med seg både blad og litt av rotstokken. Det gule bæret på toppen, var det etande?

Nei, molta er ingen kosmopolitt som finn seg til rette kvar som helst. Ho er utbreidd rundt heile Nordkalotten, men mest i Skandinavia, og det er helst her at molta set frukt. Elles førekjem molta i Storbritannia, men der set ho dårleg frukt. Ein av dei få andre stader er Riesengebirge/Sudentenland. Men lenger sud, der dei frårsar i alle slag varmekjære frukter, der trivst molta ikkje.

Molta er tvibu, det vil seie at han- og hobloamar sit på kvar si plante. Hanblomane er dei største og vakras- te, og merkeleg nok óg dei som er

Hanblom

Sume år kviler ho-plantene heilt.

Til vanleg kallar vi molta eit bær, men ein botanikar vil nok seie at det er feil. Molta er ei steinfrukt.

Nokon har kalla molta for Nordens vinranke. Men kven ville vel byte bort moltene sine i vindruer? Ein dårleg handel, spør du meg.

Elles veit vi at vikingane hadde med seg molter i tunner når dei var ute på røvartoktene sine. Dette har vi fått melding om frå land der dei plyndra og herja. Moltene, som er fulle av C-vitamin, berga dei truleg frå å få skjørbuk.

Bortsett frå dei tre nordlegaste fylka er det fritt å plukke molter overalt. Og sidan bæret er sterkt ettertrakta, kan det nok oppstå ein liten krig her og der. Men får molta mogne skikkeleg, kan det bli litt til alle. For moltene mognar aldri alle samstundes, det kan gå dagar og viker mellom dei fyrste og dei sist mogne. Begerblada sit som grodd fast og niheld på den

mest talrike, observert i forholdet 76/24. Kva dette kjem av er uvisst.

Hoblom

¹Artikkelen er ein av fleire som forfattaren skreiv for *Vest-Telemark Blad* tidleg på 90-talet.

umogne korta. Då skal ein ikkje plukke. Når tida er inne vil begerblada viljug bøye seg tilbake og by fram den herlege frukta, som då har fått den rette fargen: gul-raud og litt gjennomsiktig. Då er det duka til fest for dyr, fuglar og folk. Slik får molta spreidd frøa sine i alle retningar. Især skal bjørnen vera ein god moltefrøspreiar.

Sidan molta er så ettertrakta, skulle ein tru at fleire var interessert i forsøk på dyrking, i alle fall til eige bruk. Ifylgje *Norsk Hagetidend* har eit forskarteam i Nord-Noreg kome fram til gode resultat med kultivering og gjødsling. Heile 40 kg molter pr. dekar der det tidlegare ikkje var over 5 kg, kan dei vise til. Kvifor ikkje prøve sjølv, om ein har ei lita myr til overs?

Stiklingar kan ein ta i august frå planter med store bær. (Best å spørje grunneigaren fyrst!) Plantast med ca. 20 cm avstand og 5-10 cm djupt. Ca. kvart tiande år kan ein djupgjødsla. Å spreie gjødsla på overflata har ikkje noko for seg, det vil berre koma andre planter med grunnare rotsystem til gode. Slik som krekling, bustelyng og skinntryte. Det kan jamvel gå så gale at dei utkonkurrerer moltene slik at dei blir borte for godt. Ei enkel oppskrift er å bruke ein staur og slå inn ein tverrpinne på, ca. 15-20 cm frå spissen. Dermed blir det passe djupt når stauren blir slegen ned i myra. Ca. 30 kg fullgjødsla til eit dekar, 1 m mellom kvart hol, og ca. 1 kaffekopp til kvart hol er tilrådd. Kalke skal ein ikkje, molta vil ha sur jord. Resultatet vil koma, om ikkje så brått,

3-4 år kanskje, som ved opparbeiding av andre bærfelt.

I boka si om Langlim fortel Johannes Bakken at folk før helst gjorde seg lite nytte av moltene. Dei åt dei av stuvnen ute på myrane og fekk det dei kalla moltestyngen, eller kortestyngen. Seinare fann dei på at dei hadde dei på flasker og lakka med harpeise. Slik varde dei lenge utover vinteren. Då folk fekk Norgesglas vart moltene lagt ned koka eller rå med sukkerlake.

Frå boka *Beskrivelse over Sillejords Præstegield* av Hans Jacob Wille, Kiøbenhavn, 1786, finn vi dette om molter:

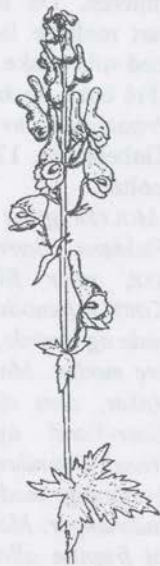
MOLTER gives i utroelig Mængde i Fjeldene. Bærrerne kaldes BLINDINGER, naar Blomstrene lukke sig, KORTER (umoden Frugt), naar de ere røde og haarde, men MOLTER, naar de ere modne. Man bevarer dem paa et Anker, som tilforn er udkogt med Ener-Vand, og siden skyllet med fransk Brændeviin, hvilket man fylder bestandig med Bær, at ingen Luft indtrænger. Men den bedste Maade er at frapille alle de umodne Bær, og derpaa lade de modne koge i Sukker, have dem i Krukker eller Ankere, og lægge midt i dem en Citron.

Moltene kan serverast på mange vis: som moltekrem, då treng ein ikkje så mykje molter når ein har rikeleg med krem. Endå betre når fløten ikkje er piska. I blautkake, eller på brødskiva. Varme molter, dynka med moltelikør og heimelaga is til, det er mest for godt. – Men aldri som molter borne heim i ei neverskrukke med smak og ange av silkenever.

FURÆME

Av Arne Åsheim

Furæme æ eit lokalt navn på høgstauda *Aconitum septentrionale*, ei fine plante søm veks i skogliane mange sta'ar i Telemark. Det vanlegaste navni på planta æ tyrihjem. Planta dekkjer store områdir mæ upp ti' 2,5 meter høge individ. Blomane veks søm på eit aks å' æ gråfiolette. Planta innehell fleire giftstoff søm æ blant dei sterkaste giftine mi kjenner. I gamle dagar kunne dei bruke furæme mot utøy både i fjos å' i glaskarmen inni kjøkkni. Bestemor førtålde at dei koka lög på furæme, søm dei bruka ti å vaske i fjosi mæ førr å' bli kvitt løppur å ana avåt.

Tyrihjem. Fra Lid.

Detti blei gjort om såmmåren nør kræturi va uti. Viss ein blanda furæmelög mæ litt sukker - hell syltetøy -, å' sette det i glaskarmen, virka det søm flugegift.

Engelbret Michalsen Resen Mandt skriv om furem i sin „Historiske Beskrivelse over Øvre Tellemarken udi Christianssands Stift i Norge” (~1770). Om denni planta skriv han: „Roden bruges til at koge en Salve af, forat smøre Børn med, der har

Udslett i Hovedet. Ligesaa bruge de den og at smøre deres Creature med, naar deres Patter sprekke. Denne skal der og være Gift ved; thi naar den sættes i vand, dør Fluier deraf.”

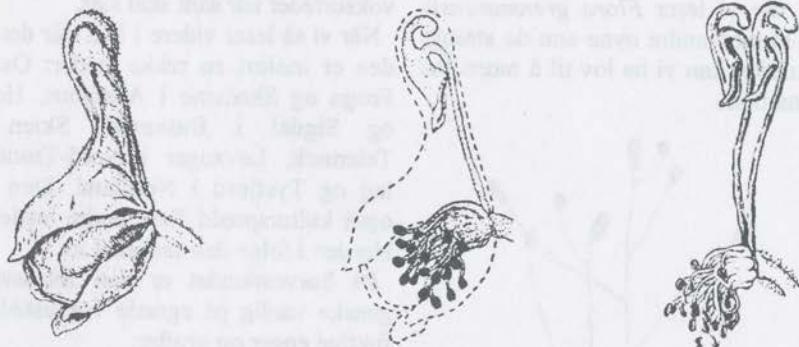
Hans Jacob Wille kallar furæme for tøjrom i sin „Beskrivelse over Sillesjords Præstegjeld i Øvre-Tellemarken i Norge” (1786). „Tøjrom, hvis Rod saa færsk som den tages af Jorden, bankes paa et Brædt og lægges i Melk, hvorved Fluerne æde sig til Døden. Den koges og i Vand, og dermed vaskes Heste og Køer, naar de plages af Luus, men vasker man for meget, da dræber man selve Dyret, som ofte har hændet. Dette fordriver Skab, og bruges baade paa Folk og Fæe. Urten stryge somme paa deres bare Krop, hvilken Saft trækker sig ind i Skiorten, gjør den gul og derved fordriver Luus. I øvrigt samles Urten tilig om sommeren i Mængde, tørres i Solen og giemmes til Vinteren, da man deraf koger en Kraft-Suppe at feede Kalve med”.

Knut Fægri skriv at ein he opplysningar frå Telemark, om at følk gnei inn heile krøppen mæ plantesaft søm middel mot skabb. Søm mi sjønnar, va detti temmleige spelegt på gronn av giftstoffi.

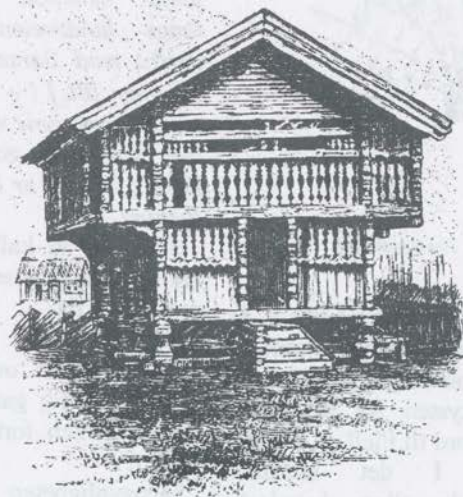
Høffør planta some sta'ar he fenji navni furæme, æ'kji gøtt å sei. Andre sta'ar heiter'o torhjem, tørhjelm, turem, lushatt å' venusvogn. Viss ein ser nøyi på blomane etti at ein he tekji

vekk dekkblai på siune, kjæm det ti'
syni to krullute honningbla' søm ser
ut søm eit par duvur. Fægri meiner at
navni tyrihjeml kjæm frå tyrill søm
kan bety ein liten krumelur.
Krumelurane ligge inni ein hjeml.

Lusehatt virkar logisk utifrå bru'kjen.
Venusvogn sjønna mi au utifrå
utsjån'aen på blomane. At tyrihjeml
kan bli torhjeml, tørjom, tørhelm,
turem, furem å' furæme, – det
blomstrar i språkjai au.

Tre tegninger fra Fægri, Norges Planter, bd. 1

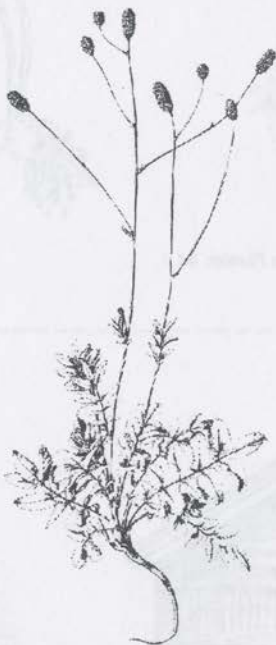

Stabbur. Fra boka „Til fjells i Norge” av W.C. Slingsby. Oslo 1966.

FRA PUSSIGHETENE I FLORA GRENMARENSIS: DA „VESTLANDSFANDEN” KOM TIL GJERPEN

Av Roger Halvorsen

Overskriften er vel ikke helt slik den burde være i botanisk sammenheng, men når vi leser *Flora grenmarensis* (1911) med andre øyne enn de strengt botaniske, kan vi ha lov til å more oss innimellom.

Blodtopp. Fra Nordhagen.

Blodtopp *Sanguisorba officinalis* L. er ei plante i rosefamilien som i Norge har sitt naturlige utbredelsesområde langs kysten fra Mandal i Vest-Agder og nord til Fjell og Bergen i Hordaland. I det nordiske floraområdet er den ellers „heimleg“, som det står hos Elven (Lid 1994), på

Gotland og på Kolahalvøya. En ganske underlig spredning på naturlige voksesteder når sant skal sies.

Når vi så leser videre i Lid står det at den er innført en rekke steder: Oslo, Frog og Skedsmo i Akershus, Hole og Sigdal i Buskerud, Skien i Telemark, Levanger i Nord-Trøndelag og Tysfjord i Nordland. Den er også kulturspredd flere andre steder i Norden i følge den samme Lid.

På Sørvestlandet er den før øvrig ganske vanlig på egnede voksesteder: fuktige enger og grøfter.

Men så er det altså at denne arten er omtalt hos Dyring (1911), på side 206. Der står det å lese følgende:

Fuktige enge, ved grøfter. Sj.: Fra lidt n.f. Gjerpen kirke og prestegaard inntil henimod Lagmandsgaarden langs landeveien samt skraaningen derfra mod Børsesjø indtil nedenfor Frogner [Bl.]! – Man skulde nesten tro at denne rene vestlandsplante, som her danner en ganske liden isoleret koloni, i sin tid er indført ved en prests flytning.

Hva skal vi kalle slike former for antropochore arter som flyttes med prester da? Tja, hva med „klerikalchorer”? Eller hva med „papistochorer” om nå flyttingen har skjedd i riktig gammel tid mens den norske kirken fortsatt hørte til under paven?

Sannsynligheten for at arten har kommet til Gjerpen gjennom frø av

Presten er ute og reiser.
Tegning av Erik Werenskiold.

ymse slag er vel imidlertid større enn at dette skal bli en slags kirkelig botanisk tildragelse. Artig er det uansett at en så etterrettelig og nøye person som Dyring har falt i fristelse over slike lystige betraktninger. Nå skal vi vel heller ikke helt avskrive det faktum at arten kan ha kommet hit nettopp gjennom en tilsiktet innplanting. Arten har vært kjent i lang tid som en medisinalvekst.

TBF har funnet arten igjen flere steder i det nevnte området, faktisk helt

ned til Børsesjø, men forekomstene lider sterkt under beiting av dyr og veikantslått, det siste, etter min mening, et unødvendig og skjemmende tiltak som ødelegger en vakker del av norsk natur. Men det er vel trafikkfarlig om noen av oss skulle oppdage en blomsterrik og vakker veikant og så senke farta for å se litt i glede over det som vokser. Nå, det siste var en ytring som jeg vel bør kunne avstå fra. Men "Sanguisorbaen" er der den, om enn i små mengder, år om annet.

Litteratur

- Dyring, J. 1911. „Flora grenmarensis“. *Nyt Mag. for Naturvidenskaberne*, b.49, h. II, III. Kristiania.
Lid, J. & D. 1994. *Norsk flora*, 6. utg. v/Reidar Elven. Oslo.

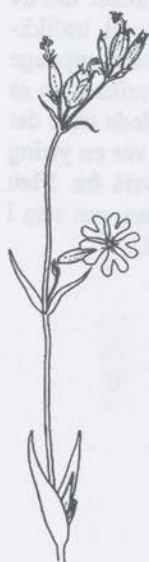
PERLER I TELEMARCSFLORAEN: SMELLENE *Silene* L. i Telemark

Av Roger Halvorsen

I siste utgaven av Lid (Elven 1994) er slektene smelle *Silene* L. og jonsokblom *Melandrium* Roehl. slått sammen til ei slekt, *Silene* L. Til denne slekta hører en hel rekke innførte arter som opptrer ganske sjelden i norsk flora. Jeg skal i det følgende ta for meg fire av disse artene og se litt på hvor de er funnet i Telemark. De fire artene jeg tenker å si litt om er følgende: nattsmelle *Silene noctiflora* L., fransk smelle *Silene gallica* L., gaffelsmelle *Silene dichotoma* Ehrh. og orientsmelle *Silene csereii* Baumg.

Nattsmelle *Silene noctiflora* L.

Nattsmelle er en ettårig art med ugreina eller gaffelgreina vekst.

Nattsmelle. Fra Lid.

Stengelen har flate, hvite leddhår som kan sees i lupe, og den øverste delen er klisset av kjertelhår. Den kan likne mye på hvit jonsokblom *S. latifolium* (syn. *Melandrium album*). En av de viktigste skillekarakterene på disse to artene er behåringa hvor hvit jonsokblom har dunhår og ikke de leddhåra som nattsmelle har. Hvit jonsokblom er dessuten særbu med hannblomster og hunnblomster på hver sin plante og

som oftest toårig. Hunnplanta hos hvit jonsokblom har 5 grifler, hos nattsmelle 3 grifler. Hos nattsmelle er kronblada oftest kremhvite eller litt rødaneløpne. Jeg viser ellers til floraen for nærmere bestemmelse.

Arten har sin opprinnelse i Europa og Vest-Asia, og den ble tidligere ført til slekta jonsokblom *Melandrium* Roehl. Den er funnet flere steder i Telemark, men beleggmaterialiet i Oslo er ikke særlig rikholdig og på museet i Bergen finnes ingen kollekt.

Dyring (1911) har med tre funn fra Kragerø. Edvard Ellingsen samlet nattsmelle på Bonnevis brygge i Kragerø i 1881, på ballast, og dette var det første funnet i Telemark. Dette belegget ligger på museet i Göteborg. Så fant Eugen Jørgensen arten på Stråholmen i 1883. Fra Kirkeholmen ligger det ved Botanisk museum i Oslo to innsamlinger av J.T.Ruud. Det eldste er fra 1910, mens det neste er fra 1914 og er ombestemt fra engsmelle *Silene pratensis* av Johannes Lid i 1950.

Av *Flora grenmarensis* ser vi at Dyring selv har funnet nattsmelle ved siloen i Skien. Dette framgår av det faktum at det ved angivelsen ikke er føyet til finners navn. Dette belegget ligger hverken i Oslo eller i Bergen, og det er ikke brakt på det reine hvor dette eventuelle funnet har tatt veien. Det er en mulighet at dette er ombestemt. Så er arten samlet av Tore

Berg samme sted i 1974. Dette belegget lå først som nikkesmelle *Silene nutans* før det i 1992 ble ombestemt til nattsmelle av Reidar Elven. Siden er arten funnet samme sted noen få ganger på 1980- og 1990-tallet av forfatteren. Disse belegga ligger i privat herbarium, og bare noen av bestemmelsene er stadfestet ved Botanisk museum.

Nattsmelle er også samlet ved Grenland folkehøgskole flere ganger, og i Oslo ligger det belegg samlet der av Jørn Erik Bjørndalen i 1972 og av Finn Wischmann i 1988. Voksestedet er en veikant ved riksveien, på nordsida av veien ved den nye hovedbygningen.

Dyring skriver at arten opptrer tilfeldig og „især paa ballast”. Han antar vel da at de tre kragerøfunna han har med i *Flora grenmarenensis*, stammer fra ballast. I dag synes arten klart å ha andre spredningsveier enn gjennom ballast.

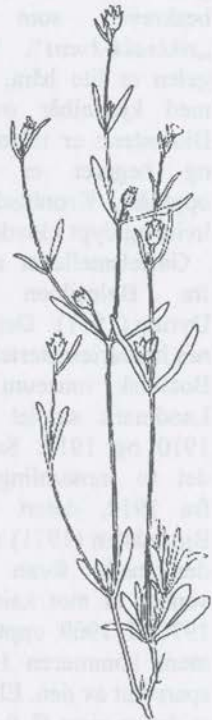
Fransk smelle *Silene gallica* L.

Fransk smelle er en småblomstra art med lyst rosa, nesten hvite blomster eller med sterkt rødfarga blomster med en hvit kant rundt kronbladene eller, om man vil, med en stor karminfarga flekk på ellers hvite kronblad, var. *quinquevulnera* (L.) Koch. Denne siste varianten har jeg hatt i dyrking fra frø innkjøpt gjennom et frøfirma. Fransk smelle stammer opprinnelig fra Mellom- og Sør-Europa. Den kan ha en lav, litt utoverbøyd voksemåte, men er som oftest opprett og med ensidige kvaster. Planta er mer eller mindre kjertelhåra.

Erik Ljungstrand, Göteborg, opplyser at Linné beskrev tre arter: *Silene gallica* L., *S. anglica* L. og *S. quinquevulnera* L. Nå er disse slått sammen til en art *Silene gallica* med tre varieteter: var. *gallica*, var. *anglica* og var. *quinquevulnera*, og disse opptrer ofte også med overgangsformer.

Fransk smelle har hatt en liten „oppblomstring“ på møllene de siste tjuefem åra. Fra midt på 1970-tallet har forfatteren og andre funnet denne uvanlige arten ved flere anledninger i Rogaland, i Skien og i Larvik. Arten er funnet bare et par ganger ved Bølesiloen av forfatteren, og ved museet i Oslo ligger det et belegg datert 14. august 1977. Dette er også det første funnet i Telemark.

Elven (1994) oppgir at arten er innkommet enten ved ballast eller ved møller. Sammenlikner en oppgitte lokaliteter i tidligere utgaver av Lid, går det tydelig fram at arten er blitt funnet en hel rekke steder de siste åra.

Fransk smelle. Fra Lid.

Gaffelsmelle *Silene dichotoma* Ehrh.

Gaffelsmelle er en ettårig art som stammer fra Sør- og Øst-Europa og Vest-Asia.

Den har gaffelgreina stengel (blomsterstand), derav navnet, og hver grein er hos Elven beskrevet som en „sikkakk-kvast“. Stengelen er lite håra, men med kjertelhår øverst. Blomstene er nikkende, og begeret er ikke oppblåst. Kronblada er hvite og dypt kløvde.

Gaffelsmelle er angitt fra Bølesiloen hos Dyring (1911). Det finnes herbariemateriale på Botanisk museum i Oslo. Anton Landmark samlet den her både i 1910 og 1917. Samme sted ligger det to innsamlinger av Landmark fra 1910, datert 18. og 19. juli. Bjørndalen (1971) skriver at han fant den nede foran siloveggen som vender ut mot kaia både i 1969 og 1970. I 1969 opptrådte den rikelig, mens sommeren 1970 var det bare sparsomt av den. Elven (1994) skriver at det er gjort få funn av denne arten etter 1950. Av de funna som er gjort, er mange gjort på møller.

Dyring (1911) har med i tillegget at arten også ble sett i mengder i en kløveråker ved Kjølbrønn i Kragerø kommune av Tidemand Ruud. Ved museet i Oslo ligger det ikke noe funn av Ruud fra Kjølbrønn, men derimot et belegg som er merket Kammerfors i Kragerø. Dette funnet

Gaffelsmelle.
Fra Lid.

er gjort etter at Dyrings *Flora grenmarensis* kom ut, og det kan derfor ikke være snakk om en forveksling. Muligens er funnet fra Kjølbrønn blitt ombestemt seinere og derfor ikke kommet med i databasen ved museet. Dette er ikke undersøkt nærmere.

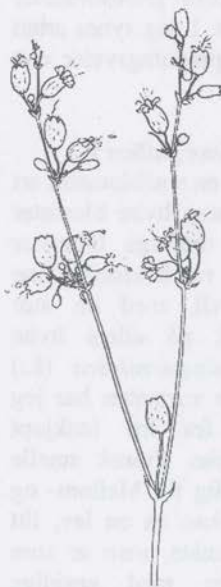
Gaffelsmelle er en art som opptrer svært tilfeldig, og vi må nok regne med at for øyeblikket er arten ute av Telemarks flora.

Orientsmelle *Silene csereii* Baumg.

Orientsmelle er lett å forveksle med engsmelle *Silene vulgaris* (Moench) Garcke, men er grei å kjenne igjen ved at blomstene er vesentlig mindre og at det vanligvis er mange flere blomster i blomsterstanden. Begge artene har 20 nerver på begeret, men

hos orientsmelle er bare 10 av disse ganske tydelige i motsetning til hos engsmelle hvor alle 20 kan sees godt.

Orientsmelle er en flerårig art som stammer opprinnelig fra Sørøst-Europa og Vest-Asia. Den ble funnet på Bølesiloen første gang i 1905 av Hartvig Johnsen. Johnsen må vel kunne karakteriseres som den

Orientsmelle. Fra Lid.

botanikeren som „oppdaget” Bølesiloen som botanisk lokalitet. Han gjorde mange gode funn her. Fra hans hånd ligger det også et belegg av oriensmelle fra 1929, en innsamling som ble gjort nesten 20 år etter at han flyttet fra byen.

Etter 1905 er arten samlet på Bølesiloen tre ganger av Anton Landmark. Han fant den her i 1910, 1912 og 1917. Johan Tidemand Ruud samlet den i 1914, og siden var den vel nærmest „glemt” inntil forfatteren samlet den først på 1970-tallet. Ved besøk på Bølesiloen i åra 1998 og 2000 ble arten funnet igjen.

Lokaliteten på Bølesiloen er i dag kanskje det eneste kjente voksestedet i Norge, og det siste funnet som ble gjort der, var sommeren 2000 da det ble registrert to eksemplarer i skrenten bak lagerbygningen sør på området.

Hos Lid (1974) er den også angitt fra Skåtøy, nå Kragerø kommune. Denne angivelsen grunner seg på en innsamling av Johan Tidemand Ruud og funnet er gjort på Kirkeholmen i 1914. Det kan også tas med at

Anton Landmark har samlet oriensmelle på Bastøya ved Horten.

Disse fire artene er relativt uvanlige og sjeldne å finne, og det er vel bare nattsmelle som opptrer så ofte at det vil være mulig å se denne arten.

Oriensmelle er funnet årvisst de tre siste åra (1998-2000), og det er vel håp om at den vil greie seg på voksestedet på Bølesiloen. Status for de to øvrige artene er ganske uviss i Norge i dag, og selv om fransk smelle har hatt en liten „glansperiode” i noen år, er det vel neppe grunn til å anta at den er fast etablert hos oss. Imidlertid er det fornuftig å holde øynene åpne for disse fire artene og andre smeller som nå og da kan finnes som en del av møllefloraen.

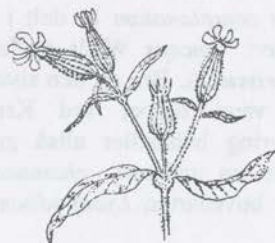
Takk

Takk til Jan Erik Eriksen ved Botanisk museum i Oslo, til Solfrid Hjelmtveit ved Botanisk museum i Bergen og til Erik Ljungstrand i Göteborg for hjelp med opplysninger om lokaliteter og litteratur.

Litteratur

- Bjørndalen, J.E. 1971. „Møllefloraen ved Skien”. *Blyttia* 29, s. 99-108. Oslo.
 Dyring, J. 1911. „Flora grenmærensens”. *Nyt Mag. for Naturvidenskaberne*, b. 49, h. II, III. Kristiania.
 Lid, J. & D. 1994. *Norsk flora*. 6. utg. v/Reidar Elven. Oslo.

(Nattsmelle. Fra boka „Blomstervandringer”.)

GRANNJAMNE *Diaphasiastrum tristachyum* (Pursh)

Holub, EN ART MED EN SYSTEMATISK OMFLAKKENDE TILVÆRELSE OG ET SØRGELIG ENDELIKT I TELEMAR.

Av Roger Halvorsen

Innledning

I *Flora grenmarensis* (1911) oppgir Johan Dyring at **grannjamne**, som han kalte *Lycopodium complanatum* L. **chamaecyparissus* A. Br., var funnet av lærer Hartvig Johnsen ved „Klosterskogen ved Skien paa sandbund blandt Calluna”. Han angir den som sjelden, noe som bare understrekes i den siste utgaven av *Lids flora* ved Reidar Elven (1994). Elven karakteriserer den som „svært sjeldsynt”. I Telemark er den blitt mer enn sjelden siden det kan se ut som om den er gått ut på sitt gamle, kjente voksested i furuskogen tvers over veien for Klosterskogen travbane i Skien.

En systematisk omflakkende tilværelse med stadig nye navn

Mathias Numsen Blytt (1861) nevner under *Lycopodium complanatum* en steril form av en *Lycopodium* som er funnet ved „Christiansand” og som har stor likhet med *L. chamaecyparissus* A. Br. „Den anbefales til Botanikernes Opmærksomhed”.

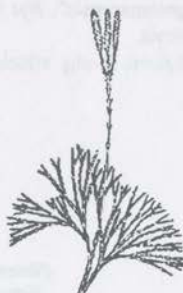
Hos Axel Blytt (1905) er *Lycopodium complanatum* L. delt i to underarter: **anceps* Wallr. og **chamaecyparissus* A. Br., og den siste er angitt å være funnet ved Kristiansand. Dyring behandler altså grannjamne som en underart *chamaecyparissus* av hovedarten *Lycopodium compla-*

natum uten å nevne noen underart med navnet **anceps*.

Rolf Nordhagen (1940) har gitt grannjamne, *Lycopodium tristachyum* Pursh (også kalt *chamaecyparissus* A. Braun) artsrang og angir den som svært sjelden fra Skien og Kristiansand-trakten.

I første utgaven av J. Lid (1944) opererer forfatteren med navnet *L. tristachyum* Pursh for grannjamne og har med navnet *L. chamaecyparissus* A. Braun i parentes. Funnstedene er angitt til „Solum i Telemark og Hornes og Evje”. I Lids tredje utgave, oppgir han at arten også er funnet i Bjerkeim i Rogaland uten at navnet er forandret. I hans fjerde utgave (1974) er navnet *Diphasium complanatum* (L.) Rothm. subsp. *chamaecyparissus* (A. Braun) Kukk. tatt med i parentes, og arten er dessuten funnet i Hetland (nå Sandnes) kommune i Rogaland.

I femte utgaven av Lids flora (1985) er slekta *Lycopodium* delt opp, og grannjamne (se tegningen til venstre, fra Lid, 1974) er ført til *Diphasium* C. Presl med artsnavnet *Diphasium. tristachyum* (Pursh) Rothm.,

Lycopodium chamaecyparissus A. Braun er satt i parentes.

Så i foreløpig siste utgaven, den sjette, (1994) av Lid ved R. Elven, er bildet endret ennå en gang. Nå er slektsnavnet blitt til *Diaphasiastrum* Holub, og grannjamne har fått status som underart ssp. *chamaecyparissus* under hovedarten *D. complanatum* (L.) Holub. I parentes er nevnt tre navn, hvorav *Diaphasiastrum tristachyum* er nytt. Flere nye stedsnavn er også kommet med: Elverum, Flesberg og Eigersund.

På toppen av dette kom første bind av „*Flora Nordica*” (red. Bengt Jonsell, 2000) med en ny forandring ved at grannjamne her er gitt navnet *Diaphasiastrum tristachyum* (Pursh) Holub.

I fjerde utgave av Lid nevner Olav Gjærevoll at skogjamne *Lycopodium complanatum* har en overgangsform i Sør-Sverige: subsp. *montellii* (Kukkonen) Gj. (*D. complanatum* (L.) Rothm. subsp. *montellii* Kukkonen). Denne har fått klar underartsrang i „*Flora Nordica*”. Denne underarten finnes spredt i det nordlige Skandinavia og finnes flere steder på begge sider av grensa mellom Norge og Sverige.

Funn av grannjamne i Telemark

I Telemark ble grannjamne første gang samlet av lærer Hartvig Johnsen i juni 1906. Funnstedet var Klosterskogen i den gang Solum kommune. Her samlet han begge underartene av *Diaphasiastrum complanatum*, skogjamne ssp. *complanatum* og grann-

jamne ssp. *chamaecyparissus*. Den første ble også angitt som ssp. *anceps*. Johnsens lokalitet var den andre kjente i Norge.

Johnsen samlet grannjamne i 1909, bl.a. sammen med E. Trætteberg. Fiskeriinspektør Anton Landmark besøkte Skien flere ganger i 1910 og samlet arten på „*Graaten i Solum*”. Han beskriver voksestedet som følger: „*Paa horisontal, steril Furumo*”. Nå er ikke voksestedet ved Klosterskogen noen steril furumo, men det er vel svært sannsynlig at dette er samme lokaliteten som andre botanikere altså har kalt Klosterskogen. Det ville være underlig om Landmark, som var kjent for å besøke kjente lokaliteter, skulle ha funnet en ny lokalitet rundt en kilometer unna den gamle og så ikke ha vært på Klosterskogen for å samle arten der. Dersom nå Landmark skulle ha funnet grannjamne på et sted nærmere det som i dag kalles Gråtenmoen, er det sannsynlig at denne lokaliteten er bygget ned med boliger.

Grannjamne er ellers samlet av Halvor B. Gjærum i 1946 og Rune Økland i 1978. Siden ble lokaliteten ved Klosterskogen besøkt flere ganger på 1980- og 1990-tallet av medlemmer i TBF. I denne perioden ble det bare funnet to-tre eksemplarer av grannjamne.

Olaf Svendsen forteller at han har funnet grannjamne et stykke fra den av TBF kjente lokaliteten, men det er mulig at den lokaliteten ble ødelagt ved byggingen av idrettshallen, Skienshallen, ved Klosterskogen.

En sjelden hybrid av jamne på Klosterskogen

I siste utgaven av Lid (1994) nevner Reidar Elven at det er funnet former mellom *D. complanatum* ssp. *complanatum* og ssp. *chamaecyparissus*. Disse har fått navnet *D. x zeilléri* (Rouy) Holub. Den er beskrevet fra Frankrike, og „*Flora Nordica*” behandler denne nærmest som egen art. Denne hybriden ble oppdaget i herbariet i Oslo da Ilkka Kukkonen reviderte det norske materialet først på 1970-tallet. Belegget var samlet av TBFs egen Olaf Svendsen i juni 1961 ved Klosterskogen. Hybridene er kjent fra i alt åtte norske lokaliteter, men ser ut til å være mer vanlig i de andre skandinaviske landene.

Et sørgelig endelikt for Klosterskoglokaliteten, – eller finnes grannjamne fortsatt på sin eneste kjente lokalitet i Telemark?

Der TBF kjente grannjamne ved Klosterskogen, hadde arten trange kår ved en gammel stubbe. Smågraner ble med jevne mellomrom fjernet for å gi de få eksemplarene mer „armslag”, men det ble liksom ikke særlig mer av den. Kanskje ble den også etter hvert altfor „godt” belagt i privatherbarier. Vi vet ikke engang om det var den rette grannjamna som vokste her. Kanskje var det noe annet, for eksempel en hybrid? (Se ovenfor!)

På Klosterskogen ble grannjamne funnet siste gang rundt 1995. Da ble det bygget ei ny gangbru over hovedveien forbi Klosterskogen travbane. Fra gangbrua ble det lagt en gangvei gjennom furuskogen på vestsida av veien, og denne ble av

alle ting lagt midt oppå den ørlille klonen av grannjamne. Dermed var det foreløpig slutt på historien om grannjamne ved Klosterskogen og i Telemark, – dessverre! Kanskje kan den fortsatt finnes i området. Furu-moen på nordsida av idrettshallen har mange egnede vokseplasser, og det er mulig at en nøye gjennom søking av området kan gi resultater.

Konklusjon

Som en kan se av det som er nevnt ovenfor, er det ikke alltid lett å holde styr på navneforandringene som ser ut til å komme i et alt raskere tempo. Det finnes sannsynligvis masse utfyllende stoff omkring disse navneskiftene. Siste ord i denne sammenhengen er kanskje heller ikke sagt ennå. Mange av belegga ved museet på Tøyen i Oslo av *Diaphasiastrum complanatum* ssp. *complanatum* og *D. tristachyum* som artene skogjamne

(se tegningen til venstre, fra Lid, 1974) og grannjamne nå skal hete i følge „*Flora Nordica*”, er blitt både ombestemt med nye navn eller konfirmert av Per Magnus Jørgensen og

Ilkka Kukkonen. Kanskje vil nye øyne i framtida se annerledes på dette materialet og konkludere annerledes.

Men det er ikke problemer av det triste slaget. Mer trist er det at planleggingsavdelinger på kommunalt og

fylkeskommunalt nivå ennå ikke har funnet evnen til å kunne bruke det som foreligger av opplysninger omkring verneverdige planteforekomster. Bare noen meters flytting av veien gjennom furuskogen ved Klosterskogen kunne ha ført til at telemarksfloraen hadde vært en art rikere. La oss håpe at det handler om

mangel på kunnskap og ikke mangel på vilje.

Takk

Atter en gang en stor takk til Jan Erik Eriksen for hans hjelpsomhet med opplysninger fra herbariet på Tøyen i Oslo.

Litteratur

Blytt, A. 1905. *Haandbog i Norges flora*. Oslo.

Blytt, M.N. 1861. *Norges flora*, b. 1. Oslo.

Dyring, J. 1911. „Flora grenmarensis”. *Nyt Mag. for Naturvidenskaberne*, b. 49, h. II, III. Kristiania.

Floraatlas for Telemark. Norsk Botanisk Forening, Telemarksavdelingens flora-prosjekt. Upublisert.

Jonsell, B., red. 2000. *Flora Nordica*, v. 1. Stockholm.

Lid, J. 1944. *Norsk flora*. Oslo.

Lid, J. 1963. *Norsk og svensk flora*. Oslo.

Lid, J. 1974. *Norsk og svensk flora*. Oslo.

Lid, J. 1979. *Norsk og svensk flora* ved O. Gjærevoll. Oslo.

Lid, J. 1985. *Norsk, svensk, finsk flora*, 2. utg. ved O. Gjærevoll. Oslo.

Lid, J. & D. T. 1994. *Norsk flora*, 6. utg. ved Reidar Elven. Oslo.

Nordhagen, R. 1940. *Norsk flora*. Oslo.

Furumo i Telemark. Fra boka „Telemark (Bygd og by i Norge)”. 1975.

BREV FRA VÅRE LESERE

VI BØR FORBEDRE PR UTAD, JA. MEN HVA MED INNAD?

Den 23. februar 2001 ble det avvirket årsmøte i TBF. På vanlig måte ble også årsmøtesaker fra Norsk Botanisk Forening (NBF) referert og tatt stilling til. I de to årsmeldingene om aktiviteter savner jeg noe:

VERN OG SKJØTSEL.

NBFs lover har jeg ikke for hånden, men i TBFs er en av foreningens formål (fra 1991) angitt:

„... å verne om naturen med særlig vekt på plantelivet.”

Den forpliktelsen er heller dårlig etterlevet, – om årsmeldingen var sannheten. Det eneste temaet som er nevnt, er mariskoprosjektet. Det meldes at intet er gjort fordi ingen ville stille opp! Hvem er spurt? Selv har jeg deltatt på turer, i møter og på sommerekursjoner, men ingen har nevnt behovet eller at de er forespurt. Var dette den eneste vernesaken gjennom året ??

Det var da i år 2000 at bevaringsverdige Hellås og Ørvik-naturen kom i fokus med store mediaoppslag: Det planlegges havneutvidelse og mangedoblet trafikk. Politikerne brøt først arrogant spillereglene for slike prosjekter, men planens omfang og forkastelige saksbehandling utløste harme, og Roger tro til i media. Noen tok da til vettet: Det forberedes nå en konsekvensutredning, hvor Kystdirektoratet har siste ord.

I brev av 10.11.2000 fra Grenland Havnevesen (Gr.Ha.) ble TBF invitert til et orienterende møte om dette på Grenland Havnekontor 14.11.2000. Charlotte Bakke (Ch.B.) fikk telefonvarsel om brevet, fant det i postboks 14.11., og jeg ble anmodet om å stille på møtet samme dag. Referat fra møtet ble sendt TBF 19.11.2000.

(De bebudede dokumenter til uttalelse ankom TBF i månedsskiftet jan./febr., og jeg ble spurt om å gå gjennom dem. Pga. sykdom og annet engasjement foreslo jeg at Tor Andreas Wiersdalen (T.A.W) først burde forespørres, siden han tidligere var med på befarung med Gr.Ha. Hørte senere intet. Inntil det på årsmøtet ble oppklart at Roger Halvorsen (R.H.) hadde saken og var bevisst på høringsfristen.)

Det skjedde mer i TBF i år 2000 innen VERN:

Vår mangeårige interesse for blomsterrike teiger i Ørvik-området bevirket at vi i 1999 kontaktet miljøvernrådgiver i Porsgrunn Kommune (P.K.), Åge Foldvik (Å.F.). Hans første henvendelse til Gr.Ha. skjedde 26.10.1999. En ny henvendelse gikk fra Å.F. den 18.02.2000 til Gr.Ha., NOAH, samt etater i P.K. med forslag om besiktigelse i vekstsesongen.

Gjennom mai og juni ble e-post og telefon benyttet, og tidlig i juni ble

befaring gjennomført. Havnekaptein Høye, T.A.W. og Ø. Skauli deltok. 18.07.2000 ble referat sendt TBF, samt til Å.F., T.A.W. og Rolf Ergon som var med på befaring tidligere.

Når det så ble besluttet utarbeidet forslag til konsekvensanalyse, bad jeg i brev 23.02.2001 styret i TBF om å tilstrebe at estetisk/botanisk status dokumenteres for hele det regulerte området, ikke bare Hellås.

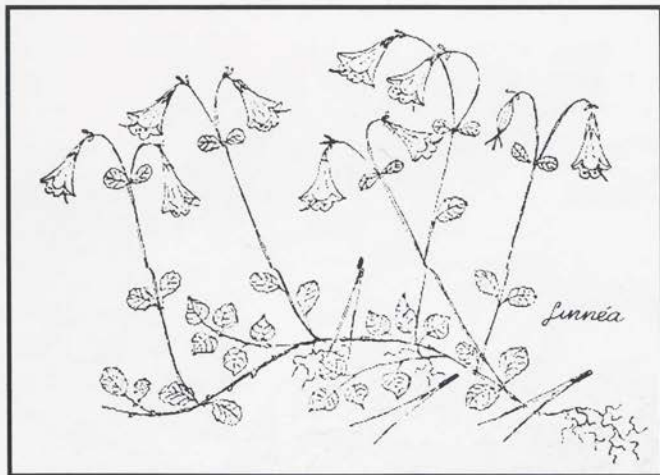
„... å verne om naturen med særlig vekt på plantelivet.”

Hvordan skulle TBF kunne influere på opinionen?? Styret må være engasjert, må løpende orientere med-

lemmene om aktiviteter, slik at mange kan stå på for våre saker, i sine omgivelser og gjerne overfor media. (Det har gjennom høsten 2000 vært 3 turer og 9 møter, hvor korte orienteringer kunne vært gitt.)

Når vi nå skal forbedre vår PR utad, vil flere utenfor TBF kunne ha nytte av TBFs verdifulle møter og turer. Bedre løpende oppdatering innad, også i årsberetninger, burde kunne berike medlemmene og øke engasjement og fremmøte.

Øyvind Skauli

Linnaea borealis. Fra boka „Blomstervandringer”

INNHold

side

Dikt av <i>Jon Østeng Hov</i>	1
Fra Redaksjonen	2
Hvitpestrot, ny for Telemark, av <i>Kjell Thowsen</i>	3
Truet i 50 år, av <i>Øyvind Skauli</i>	4
Dvergtettegras, av <i>Kåre Homble og Bjørn Erik Halvorsen</i>	5
„En sjømands køimadrass!”, av <i>Roger Halvorsen</i>	9
Med pråm i Kragerøskjærgården, av <i>Roger Halvorsen</i>	10
Perler i telemarksfloraen: Kranssalvie, av <i>Roger Halvorsen</i>	13
Molte, av <i>Sigrid Nordskog</i>	18
Furæme, av <i>Arne Åsheim</i>	20
Da „Vestlandsfanden” kom til Gjerpen, av <i>Roger Halvorsen</i>	22
Perler i telemarksfloraen: Smellene, av <i>Roger Halvorsen</i>	24
Grannjamne, av <i>Roger Halvorsen</i>	28
Brev fra våre lesere	32

